

Valentin Cojanu

**REPERE ALE POLITICII ȘTIINȚEI
ÎN ROMÂNIA**

Perspectiva unui economist

Casa Cărții de Știință
Cluj-Napoca, 2021

Cuprins

PREFAȚĂ	11
PARTEA I. DE LA CE AM PLECAT	13
1. Apariția economiei matematice în România comunistă (1948-1989).....	13
1.1 Introducere.....	13
1.2 Economiiștii la răscruce.....	16
1.3 Cadrul instituțional.....	19
1.4 Emilian Dobrescu: munca de o viață a unui economist	28
1.5 Moștenirea	35
2. Conceptul „planificării” și dezvoltarea științei economiei	38
2.1 Începutul de la zero (1): prima fază a doctrinei planificării	41
2.1.1 Adoptarea științei economice sovietice	42
2.1.2 Planificarea centralizată.....	43
2.1.3 Raze palide de lumină	46
2.2 Începând de la zero (2): un nou interes de cercetare – economia matematică	47
2.2.1 Operaționalizarea planificării	48
2.2.2 CAER – Planificarea supranațională	51
2.3 Planificarea și știința economiei.....	53
2.3.1 Știința economică de partid	55
2.3.2 Dincolo de economia de comandă: formarea unei oarecare culturi economice	57
2.4 Reflecții asupra moștenirii școlii de planificare	60
3. Cultura pieței în economia comunistă.....	63
3.1 Despre conceptul de piață.....	65
3.1.1 Curioasa adoptare a conceptului pieței	65
3.1.2 Plan și piață	67
3.2 Funcționarea pieței: exemplul agriculturii	69
3.2.1 Problema agrară – „cea mai dificilă și complexă problemă a construcției socialiste”	69
3.3 Funcționarea pieței: afaceri pe piețele externe	78
3.3.1 Comerțul exterior – între ideologie și pragmatism.....	79
3.3.2 Cadrul instituțional.....	82
3.3.3 Aspectele practice ale operațiunilor de comerț exterior	86
3.4 Privind înapoi	89

4. Știința economiei de la zero: perspectiva post-comunistă.....	91
4.1 Un gol disciplinar.....	91
4.2 Primii ani ai tranziției.....	92
4.3 Reforma.....	93
4.4 Impactul asupra educației economice.....	100
4.5 Concluzii.....	104
5. Problema educației în dezvoltarea economică pe termen lung a României.....	106
5.1 Educația în modelul dezvoltării economice.....	108
5.1.1 Teoria creșterii economice.....	108
5.1.2 Teoria avantajului competitiv.....	109
5.1.3 Sistemele naționale de inovație.....	111
5.2 Un exemplu: miracolul economic al Irlandei.....	112
5.3 Discuție asupra implicațiilor pentru România.....	114
5.4 Comentarii finale.....	119
PARTEA II. SPRE UN NOU MOMENT <i>HARET</i>	123
6. Standardul performanței academice. O discuție asupra controverselor aplicată la studiul științelor economice.....	123
6.1 Miezul disputei.....	124
6.2 Concluzii: cum să abordăm controversele.....	133
7. Interdisciplinaritatea în științele sociale ca problemă de management....	135
7.1 Scurte considerații despre interdisciplinaritate.....	135
7.2 Interdisciplinaritatea în științele sociale: provocări și trei ilustrații....	136
7.2.1 Interdisciplinaritatea la nivelul licenței.....	139
7.2.2 Sursele de date interdisciplinare.....	140
7.2.3 Studiile dezvoltării.....	142
7.3 În loc de concluzii: opțiuni de politica științei.....	142
8. Știința deschisă și metrici de noua generație.....	145
8.1 Înțeles și semnificație pentru politica științei.....	146
8.2 Restricții, accesul liber și știința deschisă.....	152
8.3 Utilitatea științei deschise în timpul pandemiei de Sars-cov-2.....	156
8.4 Repere pentru o nouă perspectivă asupra evaluării cercetării....	161
8.4.1 Starea actuală cu privire la evaluarea cercetării în știința deschisă.....	164
8.4.2 Diversificarea metricilor.....	165
8.4.3 Agenda viitoare.....	168
9. Generația 2050 și politica științei.....	172
9.1 Mecanismul social al producerii valorii în știință.....	174
9.1.1 Susținerea financiară.....	174
9.1.2 Piața.....	176
9.1.3 Instituții.....	178
9.2 De ce un nou moment Haret?.....	180

LIBRIS | We know books

10. Societatea modernă și nevoile educaționale	182
10.1 Introducere. Ce este societatea modernă?	182
10.1.1 Redefinirea orizontului social.....	183
10.1.2 Standardizare și specializare	184
10.2 Provocări ale educației.....	185
10.2.1 Formule simplificatoare asupra valorilor pe care dorim să le promovăm	185
10.2.2 Formule simplificatoare asupra rezultatelor la care dorim să ajungem	187
10.2.3 Formule simplificatoare asupra acțiunilor pe care dorim să le întreprindem	191
10.3 Ipoteze de lucru	192
 BIBLIOGRAFIE	 197

PARTEA I

DE LA CE AM PLECAT

1. Apariția economiei matematice în România comunistă
(1948-1989)

1.1 Introducere

La începutul regimului comunist către sfârșitul anilor 1940, România, spre deosebire de cei mai mulți dintre colegii săi, de ex. Ungaria, Polonia sau Cehoslovacia și mai ales URSS (cf. Boldyrev 2015, Bukowski 2015, Horvath 2015, Kőhegyi 2015), nu putea include economia matematică printre tradițiile sale științifice.² Istoria disciplinei putea enumera printre realizările sale un grad „mai mare de sofisticare al gândirii sociale românești”, cu dezbateri intense în special între populiști, marxiști și liberali (Love 1996, 58ff) sau răsunătoarea carieră internațională, care se întinde pe mai mult de trei decenii, a teoriei protecționismului lui Mihail Manoilescu. Apelul timpuriu al unui fizician renumit pentru modelarea științelor sociale (Haret 1910) nu a găsit audiență. Fapt este că cercetarea economică din România a stat pe lângă curentul principal de gândire – Cournot, Jevons, Walras, Samuelson, Solow, Arrow și Debreu – „mai bine de un secol” (Iancu 2015), o observație mai degrabă metaforică decât faptică. Părea să nu existe niciun motiv pentru a se îndepărta de la curentul său natural de dezvoltare. Absolvenții români educați în „marile universități” din Franța, Germania și Anglia (Iancu 2015) au găsit pozițiile politice sau birocratice mai atractive decât cele specific unei cariere academice. Dacă acestea din

---

² Acest capitol a fost publicat în 2017 cu titlul *The Rise of Mathematical Economics in Communist Romania (1948-1989)* în *History of Economic Ideas XXV* (3), 41-65.

urmă ar fi fost totuși alegerea lor, economia cantitativă, sau mai precis economia neoclasică care apăruse ca abordare occidentală de masă în anii 1930, ar fi reprezentat cu greu o cale demnă de urmărit. Un profesor de economie cu un doctorat (în drept) la Sorbona făcea referire în manualul său *Principiile economiei politice* (Basilescu 1933) la o varietate de descendenți intelectuali în convingerea că știința economică „ar trebui să adopte cu siguranță o perspectivă pluralistă” (Basilescu 1933, 29). Manualul prezenta studenților contribuțiile lui Böhm-Bawerk, Cournot, Gide, Jevons, Engels, List, Marshall, Marx, Roscher, Schmoller, Smith, Thornton și Walras, iar în jurul acestora se aflau paragrafe consistente din filosofia științei cu Jeremy Bentham, Albert Einstein, William James, William Paley și Georges Sorel, cu o dispoziție declarată totuși pentru pragmatism. În ceea ce privește școala matematică, *Principiile* au oferit o opinie descurajantă fără ambiguități: „Știința economică... caută să se apropie cât mai mult de fapte, să stea mereu în contact cu ele. A o pune în formule matematice și a specula apoi asupra acestor formule ar însemna a cădea într-o metafizică mai periculoasă încât decât aceea a lui *homo oeconomicus*” (Basilescu 1933, 73).

Oricât de mari sau mici ar putea apărea acești pași astăzi, ei au fost destinați fatal grămezii de cenușă a istoriei. Reforma educațională din 1948 a venit cu manuale școlare sovietice și un model de restructurare a învățământului superior în vederea asigurării „formării unor profesioniști înalți pentru întreprinderile socialiste... principii, idei și atitudini ale societății socialiste” (cf. Korca 2015, 41). Marxismul-leninism adoptat, înlocuit ulterior de autoritatea unică a învățăturilor sau opiniilor secretarului general al Partidului Comunist Român, a restrâns investigația socială, și prin aceasta și pe cea economică, la o caricatură a efortului intelectual. Pentru confortul monitorizării ideologice, știința economiei putea fi studiată doar în capitala țării, București, până la sfârșitul anilor 1960 sau începutul anilor 1980 pentru studiile doctorale. Academia de Studii Economice (ASE) din București producea încă între 61% și 71% dintre absolvenții de economie din ultimul deceniu al regimului comunist (1979-1989) (Korca 2015, 36). Un membru al generației de studenți din 1948 care și-a început studiile economice la București a fost Tiberiu Schatteles, un personaj cheie al oricărei istorii contrafactice a modului în care economiștii români ar fi putut da măsura competenței lor în ceea ce privește rigoarea disciplinei în absența constrângerilor politice. Un interludiu în secțiunea care urmează despre cariera lui Schatteles în România, încheiată brusc

URBIS | We know books

datorită acuzațiilor de sionism (Iancu 2015), introduce temele vocației și ideologiei în dezvoltarea științei economice în acei ani de început ai comunismului. Cazul său ilustrează câteva deschideri care au marcat gândirea economică modernă care abia lua naștere atunci în România: unele specifice unui climat intelectual liberal, gata să absoarbă ultimele tendințe ale cercetării occidentale și totuși stimulând o gamă largă de opțiuni academice; altele s-au dovedit revoluționare din punct de vedere teoretic și au trecut cu brio testul timpului până la critica actuală a epistemologiei economiei dominante. Ne ocupăm într-o secțiune separată de istoria disciplinării de la începutul comunismului pentru a urma structura instituțională care a permis treptat economiei să se transforme dintr-un efort considerat tipic „ideologiei burgheze” (v. Schatteles 2007, 24) la o preocupare unidimensională cu planificarea, subordonată unor valori politice stricte. Vom adăuga mai multe detalii pentru a ilustra această transformare printr-o examinare detaliată a cazului lui Emilian Dobrescu, un personaj cheie al științei economice comuniste de la noi de la începuturi până mult după sfârșitul perioadei. Cariera începută accidental în domeniul economiei l-a condus către niveluri superioare de expertiză care îl caracterizează, de exemplu, drept „autorul primelor modele econometrice românești” („Emilian Dobrescu at 75 years”) și „cel mai capabil planificator” al regimului comunist din România (Ban 2011).

Ideologia a jucat un rol decisiv în orientarea științei sociale și a cercetării economice în timpul erei comuniste, cu siguranță într-o mai mare măsură decât în domeniul studiului tehnic. Cu o terminologie standard cu privire la „războiul de clasă”, „neajunsurile grave” ale capitalismului și iminenta sa dispariție (Nicolae-Valeanu 1965), marxism-leninismul a creat deja linia de gândire pentru economiști. Nu ne propunem să abordăm procesul de dezvoltare disciplinară a economiei dintr-o perspectivă ideologică, o opțiune care ne-ar conduce către o lucrare complet diferită. Amprenta ideologică a distorsionat mințile, a produs în mare parte o literatură economică slabă și a lăsat oportunistul să primeze în fața planificării carierei. Considerăm aceste observații ca premise, dar interesul nostru este mai degrabă documentar și mai restrâns ca domeniu de aplicare și se referă anume la configurarea sistemului instituțional care a făcut posibilă apariția unei noi practici în rândul economiștilor români: studiul cantitativ. Am avut șansa să avem în continuare posibilitatea de a prelua mărturii orale și scrise de la protagoniști cheie ai perioadei. Le-am coroborat experiențele și amintirile cu sursele documentare, precum și cu

cercetări istoriografice recente. Așa cum a spus un comentator al acestui studiu, reconstrucția noastră istorică și-ar impune cu succes ideea dacă noua generație de economiști ar învăța să nu reducă perioada comunistă la câteva afirmații triviale cu privire la natura sa viciată.

1.2 Economiștii la răscruce

În anii 1950, lumea mică a economiștilor aspiranți avea încă motive pentru a spera. Un instantaneu a lui Schatteles la biroul său de la Camera de Comerț Exterior din București, primul său angajator după ce a absolvit ASE, ar fi surprins câteva numere ale *American Economic Review* și *Econometrica* alături de lucrări ale lui John von Neumann, Norbert Wiener sau Oskar Morgenstern alături de Karl Marx. Următorul său loc de muncă la ICE (Institutul de Cercetări Economice) a facilitat accesul la peste 40 de colecții de reviste occidentale disponibile în biblioteca Institutului până în 1970 (Zaman și colab. 2013, 21); printre acestea, numere la zi ale *Kyklos*, *Weltwirtschaftliches Archiv*, *The Quarterly Journal of Economics*, *Review of Economics and Statistics*, *Philosophy of Science*, *Journal of Political Economy* și *Annals of Mathematics*, pe care le-a cercetat cu atenție pentru lucrările sale publicate alternativ în reviste economice și filozofice românești.

Unele dintre textele clasice ale gândirii economice – *Cercetarea* lui Smith, *Principiile* lui Ricardo și *Teoria generală* a lui Keynes – au fost traduse în limba română în anii 1960, alături de unele lucrări majore de economie matematică (ale lui R.G.D. Allen sau K. Lancaster) (Zaman și colab. 2013, 18; Daianu 1999, 128). Cu toate acestea, citirea în limba originală a fost mai des norma pentru cercetătorii străluciți care au reușit să atingă aspecte de fond. De exemplu, principiile științifice ale ultimului opus al lui Keynes au fost discutate relativ repede la dimensiunea unei cărți (Balasz 1958). S-a dovedit a fi un pas aparent prea îndrăzneț pentru autor, Egon Balasz, care și-a pierdut în consecință slujba (Zaman și colab. 2013, 15) și mai târziu a emigrat pentru a se bucura de o carieră la Universitatea Carnegie Mellon din SUA. În același timp, Schatteles și-a pierdut locul de muncă, sub acuzații de sionism (Iancu 2015), și a fost doar o chestiune de timp până când a ales în mod similar să fugă din România în 1973 după prima sa participare la o conferință în străinătate, la Tel Aviv, Israel. După o scurtă perioadă petrecută la Colegiul S. Antony de la Universitatea

Oxford, s-a alăturat Biroului Federal de Statistică din Ottawa în 1975 pentru restul carierei sale active până la pensionare la mijlocul anilor '90. Din fericire, până la plecarea sa, a avut timp să orienteze cercetarea în două direcții neașteptate.

Una dintre moștenirile sale constă în deschiderea unei ferestre noi și promițătoare pentru cercetare, cu prima sa prezentare în limba română a analizei input-output a lui Leontief, inclusiv o extensie a rădăcinilor sale istorice în modelele lui Quesnay și Walras³. La mijlocul anilor 1960, a fost invitat la Comitetul de Stat pentru Planificare (CSP), cel mai înalt organism decizional de planificare în economia dirijată centralizat, pentru a susține un discurs despre „utilizarea computerelor electronice în planificarea economică”. Acesta este contextul în care a introdus metoda inovatoare a lui Leontief, aplicând „o umilă algebră de liceu cu un picușor de calcul matriceal ca supliment” (Schatteles 2007, 24-25). El descoperea o audiență nefamiliarizată cu aplicarea matematicii complexe pentru nevoile unei planificări elaborate și astfel a mizat pe avantajul eficacității matematicii, în special a puterii calculului computerizat, pentru a procesa seturi mari de date numerice. După cum a fost remarcat (Iancu 2015), economiștii au început să devină din acel moment din ce în ce mai atrași de promisiunea economiei cantitative prin utilizarea unor instrumente atât de noi precum algebra matricială, programarea liniară, analiza de regresie și așa mai departe. Pentru majoritatea, dacă nu chiar pentru toți, a fost doar un limbaj care să-i ajute să facă față sau, mai degrabă, să se sustragă „limitelor ideologice” (Iancu 2015; Schatteles 2015).

Schatteles nu a reușit să lase mai departe ceva la fel de durabil dincolo de acea contribuție accidentală la noile începuturi ale științei economiei din România comunistă. Cu toate acestea, moștenirea sa include, de asemenea, texte substanțiale de critică a ortodoxiei economice, care în mod întâmplător era preocuparea simultană în Statele Unite și a compatriotului său, Georgescu-Roegen. Deși amândoi au găsit determinismul ortodoxiei prea puternic pentru a aborda în mod adecvat problemele sociale, au privit totuși în direcții diferite. Preocuparea lui Schatteles a fost legată în primul rând de limitele statisticilor și măsurătorilor, în special în legătură cu identitatea dintre modelele economice care încorporează semnale statistice și realitatea emitentă a semnalului (Schatteles 2007, 17, 49-

---

³ „Observații critice pe marginea unui tablou economic al economiei capitaliste”, *Probleme Economice* (Iancu 2015).

50). Încurajat de corespondența personală cu Morgenstern, el a găsit teoria jocurilor ca „o cale de ieșire”, o „schemă logică” pentru planificare, care reușește să depășească limitările teoretice ale abordării cantitative standard (neoclasice) (Schatteles 1957, Schatteles 1967).

Schatteles a crezut că poate fi mai bine înțeles comportamentul unui capitalist din perspectiva unui supraviețuitor (Schatteles 2007, 96ff), o idee care îi dă motive să vorbească despre superioritatea economiei politice marxiste, deoarece oferă o teorie falsificabilă (99). Economia socialistă este un sistem normativ și un plan este „un sistem de norme”; „nu orice normă de planificare poate fi aplicată, ci doar aceea care este conformă cu explicații valide și testate” (105). Rolul pozitiv al planului socialist este dedus din rolul statului socialist de a asigura un grad ridicat de convergență între planificare (prognoză) și implementare (166). Formularea punctul său de vedere se bazează în mare parte pe articolul lui Kornai J. și Liptak T., „Two-Level Planning” (*Econometrica* 33, 1965, 141-169). „Planificarea pe două niveluri” vizează găsirea unui echilibru de criterii de planificare între nivelul economiei naționale (de exemplu, rata maximă de acumulare) și nivelul întreprinderilor (de exemplu, beneficiile maxime) (Schatteles 2007, 129). După cum deducem din amintirile ulterioare (Schatteles 2015), eforturile sale de reconceptualizare a economiei planificării din perspectiva teoriei jocului s-au dovedit mai degrabă doar o incursiune epistemologică, fără a conduce însă la o „formulare adecvată pentru teoria economică”.

Promisiunea unei analize sofisticate de genul sugerat de lupta oarecum singulară a lui Schatteles cu problemele fundamentale ale economiei nu a fost îndeplinită în era comunistă. Pe de o parte, oamenii de la putere au continuat să cultive ambiții modeste (atunci când au existat) pentru viitorul disciplinei. Comunitatea internațională a fost asigurată de eforturile economiștilor români în direcția „dezvoltării creative... a gândirii științifice contemporane cu privire la construirea socialismului” (Totu 1984). Pe de altă parte, puținii intelectuali rămași care nu s-au aliniat acestei gândiri pervertite au lăsat în urmă „rudimente de dezbatere publică reală a politicii economice” (Dăianu 1999, 131), au ales studiul economic mai degrabă accidental decât vocațional și au fost disproporționat mai atrași de oferta birocrăției decât de cercetarea academică. Vom analiza în următoarele secțiuni fiecare dintre aceste ingrediente care au contribuit la statutul sumbru al disciplinei economice în ajunul schimbării de regim din 1989.

În momentul în care Comitetul de Stat al Planificării (CSP) a luat cunoștință cu promisiunea calculului computerizat, personalul său lucra cu simple foi pentru a planifica unități fizice de producție pentru ramurile individuale și economia națională în ansamblu. Cu tot impactul directivelor politice, posibilitățile de îmbunătățire analitică erau limitate: dintr-un personal de 918, dintre care 625 erau planificatori în 1965, cel puțin două treimi nu aveau experiență profesională (Pașca 2015, 28). În curând, expertiza tehnică legată de planificare a devenit o problemă de interes politic. În deceniile care vor urma, clasa politică a susținut în mod constant, și mai accentuat în timpul regimului Ceaușescu, necesitatea de a fundamenta deciziile politice pe metode moderne de previziune, astfel încât planificarea să capete un caracter din ce în ce mai științific (Pașca 2015, 131).

La început, din 1948 până în 1965, expertiza necesară introdusă în sistem a fost în mare parte conjuncturală într-un cadru instituțional pe trei niveluri, cu CSP în centru legat de organele de planificare de stat și institutele de cercetare. De la crearea sa în 1948 pe toată perioada comunistă, CSP a jucat rolul central în operaționalizarea celor mai avansate modele de economie cantitativă pentru nevoile de planificare. Pentru a acoperi nevoia de expertiză și a rămâne la curent cu tot ceea ce se descoperă, planificatorii săi au stabilit de la început legături cu cercetătorii de la Institutul de Matematică (al Academiei Române) (IMAR), care a fost înființat în 1949 și care a fost mult timp unul dintre puținele centre de cercetare de excelență din România. Planificatorii au stabilit, de asemenea, legături la departamentele universitare de matematică din București, Cluj și Iași, orașele cu cea mai lungă tradiție academică a țării. Restul entităților de educație și cercetare puteau oferi doar un sprijin redus. Printre excepții, planificatorii care acționau atunci pot rememora⁴, de exemplu, lucrări despre seturi fuzzy la Institutul de Construcții, tehnologia informației la centrele teritoriale de calcul aparținând Institutului Central de Informatică (ICI), după înființarea acestuia în 1970, sau despre optimizări tehnologice utilizate pe scară largă în analizele sectoriale de la Institutul de Cercetare și Proiectare Tehnologică.

La rândul lor, școlile de economie precum ASE erau în primul rând beneficiare ale cunoștințelor tehnice în anii 1950. Studiile economice

---

⁴ Interviu cu *Emilian Dobrescu*, 17 Martie 2016.

Începuseră acolo în 1913 odată cu înființarea Academiei de Înalte Studii Comerciale și Industriale din București – numită acum Academia de Studii Economice din București (ASE). Încă de la început, ASE a avut în echipă doi matematicieni, primul rector al lui ASE, Anton Davidoglu, un matematician de renume, și Ion Tutuc, și a inclus în planurile sale de învățământ discipline precum „Matematica financiară și tehnicile de asigurare” sau „Algebra și asigurările” și a creat mai multe departamente pe teme matematice în perioada interbelică. Ar putea fi rezonabil să deducem că eforturile lor au fondat școala românească de economie matematică aplicată (Herțeliu, Smeureanu 2017, 156-157), dar de fapt, până în anii 1960, disciplinele economice și cele matematice au fost predate „complet separat, fără niciun fel de comunicare între ele” (Iancu 2015).

Lucrurile s-au schimbat în 1963, când Centrul de Calcul Economic și Cibernetică Economică (CCECE) a fost înființat în cadrul ASE (Herțeliu, Smeureanu 2017, 9), urmat la scurt timp în 1966 de lansarea revistei academice *Economic Computation and Economic Cybernetics Studies and Research* (ECECSR) (*Studii și cercetări de calcul economic și cibernetică economică*), și înființarea în 1967 a unei facultăți omonime cu trei secțiuni – Mecanizarea și automatizarea calculului economic, Statistica economică și Cibernetică economică. Între 1978 și 1990, școala și-a schimbat numele în Facultatea de Planificare Economică și Cibernetică⁵ cunoscută în prezent drept Facultatea de Cibernetică, Statistică și Informatică Economică (CSIE). Oamenii lor, în special un trio de economiști matematicieni, Eugen Țigănescu, Ludovic Tövissi și Moisa Altăr, au contribuit la aducerea tehnicilor moderne de analiză economică care au inspirat și munca de la CSP.⁶ În același timp, personalul didactic de la CSIE a fost în mare parte compus din absolvenți ai școlilor de matematică și politehnice, o politică implementată până în anii 1980 și începutul anilor 1990, care a ajutat la asigurarea unor generații bine educate de economiști matematicieni. Promoția 1972, o premieră în economia matematică pentru CSIE și pentru România în ansamblu, a fost educată în discipline precum „probabilități și matematică statistică”, „sisteme de calcul”, „programare”, „cibernetică economică” și „cercetare operațională” (din 1969) (Herțeliu, Smeureanu 2017, 65; vezi și Roșca 2012 și Korca 2015).

⁵ *Facultatea de Cibernetică, Statistică și Informatică Economică: Istoric*, disponibil la <http://www.csie.ase.ro/istoric> [24.05.2015].

⁶ *Interviu cu Emilian Dobrescu*, 17 Martie 2016.

O a doua sursă pentru expertiza cantitativă a constatat din centre de analiză economică, altele decât CSP, care erau solicitate în legătură cu sarcinile de planificare centralizată, în special Direcția Generală de Statistică, Ministerul Finanțelor (MF) și Comitetul de Stat pentru Prețuri. În plus, a existat, de asemenea, o rețea de institute de cercetare economică, modernizată în mod constant, astfel încât, în 1973, era alcătuită din șapte institute pe lângă ICE.⁷

Institutul de Cercetări Economice (ICE) a fost nu numai cel mai vechi, înființat în ianuarie 1953⁸, dar a fost probabil cel mai vizibil în cadrul rețelei de institute economice. Cu un personal de 20 de persoane cu studii superioare și studii medii de liceu în 1953 până în 1954 și cu un personal de aproximativ 75 în 1965 până în 1970 (Zaman și colab. 2013, 22), ICE a găzduit o mare varietate de interese de cercetare până în anii 1990. Aceste interese au variat de la istoria economică la demografie și sociologia economică, precum și statistici și econometrie (Zaman și colab. 2013, 7). Această orientare inițială, totuși, nu a fost destinată să supraviețuiască, parcursurile necantitative fiind eliminate relativ curând. Colecțiile institutului din istoria gândirii economice atât românești, cât și universale au durat doar până în 1967, în timp ce monografiile sociale, în tradiția de dinainte de război a marelui sociolog Dimitrie Gusti, au fost supuse criticilor până când cercetarea a fost în cele din urmă oprită și toți cercetătorii retrogradați la asistenți de cercetare. După cum economiști contemporani reamintesc de acest istoric, a dispărut astfel „o sursă deosebită de cunoaștere a realităților economice”, în așa măsură încât aproape toate datele statistice, inclusiv datele privind populația, au fost considerate secrete (Zaman și colab. 2013, 16). Așa cum este de așteptat, acestea nu au fost evenimente singulare: sociologia, privită în mod similar ca o „știință socială burgheză”, a cunoscut chiar o soartă mai tristă datorită eliminării din programele universitare, cenzurii și desființării complete a cadrului său instituțional (Matei 2015).

---

⁷ Institutul de Studii și Cercetări pentru Planificare, Institutul pentru Studiarea Conjuncturii Economice Internaționale, Institutul de Cercetări pentru Economia Agrară, Institutul de Cercetări Comerciale, Institutul de Cercetări pentru Promovarea Turismului Internațional, Centrul de Cercetări Economice pentru Prețuri și Centrul de Cercetări Financiare și Monetare. În 1976 au mai fost înființate Institutul de Economie Industrială și Centrul de Informare, Documentare și Sinteză (Zaman și colab. 2013, 20).

⁸ Institutul de Economie Națională (IEN), afiliat cu Academia Română din 1990 (Zaman și colab. 2013, 13).

Cu toate acestea, din punct de vedere cantitativ, cercetările economice au înregistrat pe mai departe progrese. Aplicarea analizei input-output (I-O), precum și a altor noi tehnici econometrice, au fost inițial dezbătute în cadrul grupurilor de studiu și al echipelor în modelarea economică care au apărut pe cele trei niveluri ale cadrului instituțional. Conferințele invitate susținute de Egon Balasz, Moisă Altăr, Tiberiu Schatteles, tinerii absolvenți ai Facultății de Statistică și Matematică, și chiar de participanți la rândul lor, anunțau că studiul cantitativ în economie a luat avânt. Din 1957, primele studii de economie cantitativă au început să fie publicate (Iancu 2015) ca o consecință a acestor inițiative.

În acest fel, anii 1960 au asistat la trecerea la modelarea economică, în care scenariile de planificare includ acum ipoteze cu privire la comportamentul în consum și distribuția națională între consum și acumulare. Din 1965, cercetarea a fost redirecționată de la analiza sectoarelor economice (industrie, agricultură, comerț etc.) la analiza problemelor economice; printre aceste probleme s-au numărat eficiența și progresul tehnic, organizarea industrială, nivelul de trai, modelele de creștere, poluarea și temele de mediu și comparațiile economice internaționale (Zaman și colab. 2013, 19-20). Planificarea rațională, atât anuală, cât și cea pe cinci ani - cincinală, a devenit numitorul comun pentru tehnicile analitice bazate pe Balanța Legăturilor dintre Ramuri (BLR), terminologia autohtonă pentru analiza input-output (Tövissi, Țigănescu 1969, 12, 14).

După cum stăteau lucrurile, conținutul cantitativ care fundamenta BLR părea să reprezinte singura componentă acceptată a științei economiei occidentale „decadente”. Numele lui Keynes însuși⁹ era alăturat celor ale lui Marx și Lenin pentru a discredita progresul matematic ca ingredient necesar al gândirii economice. Cu toate acestea, așa cum vom arăta în secțiunea următoare, economia cantitativă se lansase irevocabil pe cursul său, în ciuda acuzațiilor dure, dar oportuniste ale ideologilor.¹⁰ În acest

⁹ „O proporție prea mare din economia matematică recentă este doar născociri, la fel de imprecise ca și ipotezele inițiale pe care se bazează, care permit autorului să piardă din vedere complexitățile și interdependențele lumii reale într-un labirint de simboluri pretențioase și inutile” (Keynes 1954, 298) (Keynes J. M. 1954, *General Theory of Employment, Interest and Money*, London, Macmillan, (Capitol 21, „The theory of prices”). Textul este citat în traducerea noastră în română folosind referința din Nicolae-Văleanu (1965, 82).

¹⁰ Câteva ani mai târziu, același economist care îl evoca pe Keynes pentru a discredita abordarea cantitativă își va schimba opinia și va afirma că „tratarea sistemică formalizată matematic este una din direcțiile majore ale dezvoltării științei economiei” (Nicolae-Văleanu 1974).